

**DEKLARACIJA VISOKOŠOLSКИH IN RAZISKOVALNIH
PARTNERJEV**

z dne 25. maja 2007

**o položaju in prihodnjem urejanju visokega šolstva, znanosti,
umetnosti in raziskovalno-razvojne dejavnosti
v Republiki Sloveniji**

Inženirska akademija Slovenije, Konferenca raziskovalnih inštitutov Slovenije, Neodvisni sindikat delavcev Univerze v Ljubljani, Rektorska konferenca Republike Slovenije, Sindikat delavcev v vzgojni, izobraževalni in raziskovalni dejavnosti Slovenije, Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije, Študentska organizacija Slovenije, v nadaljevanju: visokošolski in raziskovalni partnerji,

na temelju:

- (1) *800-letne zgodovine avtonomije univerz v Evropi ter 90-letne zgodovine univerz pri nas,*
- (2) *58. člena Ustave Republike Slovenije, ki zagotavlja avtonomnost univerz in drugih visokih šol,*
- (3) *59. člena Ustave Republike Slovenije, ki zagotavlja svobodo znanstvenega in umetniškega ustvarjanja,*
- (4) *145. člena Ustave Republike Slovenije, ki zagotavlja samoupravo na področju družbenih dejavnosti,*
- (5) *39. člena Ustave Republike Slovenije, ki zagotavlja svobodo izražanja,*
- (6) *osnovnih načel Magna Charta Universitatum iz leta 1988, ki se od pričetka bolonjskega procesa (1999) upošteva kot eden izmed temeljnih dokumentov, ko gre za vprašanja razvoja evropskega visokega šolstva,*
- (7) *Lizbonske konvencije o priznavanju visokošolskih kvalifikacij iz leta 1997, ki jo je Republika Slovenija ratificirala leta 1999 in ki pripisuje velik pomen načelu institucionalne avtonomije, ki ga je treba podpirati in varovati,*
- (8) *Bolonjske deklaracije iz leta 1999, s katero so evropski visokošolski zavodi prevzeli glavno vlogo pri oblikovanju evropskega visokošolskega prostora, ker neodvisnost in avtonomija univerz zagotavljata, da se sistemi visokega šolstva in raziskovanja nenehno prilagajajo spreminjajočim se potrebam, družbenim zahtevam ter novim znanstvenim spoznanjem,*
- (9) *Praškega komunikeja iz leta 2001, ki poudarja delovanje univerz in drugih visokošolskih zavodov ter študentov kot kompetentnih, aktivnih in konstruktivnih partnerjev,*
- (10) *Berlinskega komunikeja iz leta 2003, ki poudarja, da je aktivna udeležba vseh partnerjev tisto, kar zagotavlja bolonjskemu procesu dolgoročen uspeh,*
- (11) *Bergenskega komunikeja iz leta 2005, ki izpostavlja načelo partnerstva pri upravljanju univerz kot enega od ključnih bolonjskih načel,*
- (12) *Zelene knjige Evropske komisije o evropskem raziskovalnem prostoru (»Green paper – The European Research Area: New Perspectives«, Commission of the European Communities, Brussels, 4.4.2007)*

ter

- (13) *Londonskega komunikeja, ki poudarja pomen močnih institucij, ki so raznolike, ustrezno financirane, avtonomne in odgovorne, ki izpostavlja mobilnost osebja, študentov in diplomantov kot ključni element bolonjskega procesa, hkrati pa opozarja, da bi morale imeti visoko šolstvo poglobljeno vlogo pri spodbujanju socialne kohezije, zmanjševanju neenakosti ter povečanju ravni znanja, veščin in kompetenc v družbi,*

in ob upoštevanju:

- (1) *odločbe Ustavnega sodišča (U-I-34/94) iz leta 1998, s katero je Ustavno sodišče med drugim ugotovilo, da je avtonomnost članic univerze v neskladju z Ustavo ter da sodi določanje meril in postopka za izvolitev v nazive med vprašanja, glede katerih je univerza avtonomna,*
- (2) *Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB3),*
- (3) *Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti (ZRRD-UPB1),*
- (4) *Zakona o skupnosti študentov in Študentske ustave,*
- (5) *Resolucije o Nacionalnem raziskovalnem in razvojnem programu za obdobje od 2006 do 2010,*
- (6) *izkušenj z Zakonom o spremembi Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti (Ur.l. RS, št. 115/05; začetek veljavnosti: 04.01.2006), ki je javnim raziskovalnim zavodom in javnim infrastrukturnim zavodom odvzel avtonomijo in jih postavil v odvisnost od aktualne politike,*
- (7) *izkušenj z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZVIS-E), o katerem pred Ustavnim sodiščem teče ustavni spor,*
- (8) *izkušenj z osnutkom Resolucije o Nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije 2006-2010, ki je bil usklajevan, ne pa tudi usklajen z vsemi visokošolskimi partnerji,*

ugotavljamo, da je osnutek predloga združenega Zakona o visokem šolstvu in razvojno raziskovalni dejavnosti, ki nam ga je posredovalo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, konceptualno zgrešen, pravno nedodelan, ustavno sporen in kot tak ne nudi ustrezne podlage za urejanje področja znanosti in visokega šolstva ter osnove za smiselno razpravo.

Izhajajoč iz naše neodtujljive pravice in pripravljenosti, da sodelujemo pri oblikovanju izhodišč in sprejemanju nove visokošolske in raziskovalne zakonodaje, zato sprejemamo naslednjo

DEKLARACIJO

I.

Partnersko sooblikovanje visokošolskega in raziskovalnega prostora

Ključnim visokošolskim in raziskovalnim partnerjem mora biti pri sooblikovanju slovenskega visokošolskega in raziskovalnega prostora zagotovljena ustrezna vloga. Ključni visokošolski in raziskovalni partnerji na nacionalnem nivoju so študenti, visokošolske institucije, visokošolski učitelji, raziskovalni zavodi in druge raziskovalne institucije, raziskovalci, delodajalci in država. Na ravni visokošolske oziroma raziskovalne institucije so to študenti, vodstvo, pedagoško osebje in raziskovalci ter ostali zaposleni. Edini sprejemljiv postopek sprejemanja nove zakonodaje na tem področju je zato tak, ki vključuje proces partnerskega sooblikovanja visokošolske in raziskovalne zakonodaje že v izhodiščih, z enakovrednim sodelovanjem najpomembnejših visokošolskih partnerjev in z iskanjem konsenza.

Sodelovanje in usklajevanje visokošolskih partnerjev pri oblikovanju visokošolskega in raziskovalnega prostora omogoča enakovredno upoštevanje in usklajevanje potreb in interesov različnih visokošolskih in raziskovalnih partnerjev ter prepotrebno sinergijo. Hkrati omogoča povezavo visokega šolstva in raziskovalno-razvojne dejavnosti s potrebami družbe, demokratizacijo družbe in omogoča izključevanje uresničevanja nejavnih interesov na področju visokega šolstva.

Ustrezno zagotovljen demokratičen in javen postopek sodelovanja ključnih visokošolskih in raziskovalnih partnerjev omogoča usklajenost najpomembnejših odločitev o prihodnosti slovenskega visokošolskega in raziskovalnega prostora skozi demokratičen proces in hkrati vključuje prevzemanje soodgovornosti visokošolskih partnerjev za ključne odločitve na tem področju.

Zaradi navedenega je potrebno ob vsakokratni pobudi za spremembo predmetne zakonodaje najprej oblikovati delovno skupino, v kateri bo vsem visokošolskim in raziskovalnim partnerjem omogočena enakopravna udeležba in ki bo pripravila skupna izhodišča in podlage za prihodnje zakonsko urejanje tega področja. Hkrati je potrebno visokošolskim partnerjem in raziskovalnim zavodom ter njihovim predstavnikom zagotoviti ustrezen vpliv in zastopanje v vseh državnih telesih, ki so pristojna za visokošolsko in raziskovalno dejavnost in/ali se ukvarjajo z njo.

II.

Visoko šolstvo in znanstvenoraziskovalno delo kot javno dobro in javna odgovornost

Visoko šolstvo je javno dobro in javna odgovornost. Visoko šolstvo krepi demokratična načela in medsebojno solidarnost v družbi, ustvarja blaginjo, prispeva k zmanjševanju neenakosti, ohranja in razvija nacionalno kulturo in jezik, razvija nova znanja, poleg tega pa na družbo vpliva še na veliko drugih posrednih načinov, zato se visokega šolstva ne sme obravnavati kot tržno blago, saj z izobrazbo ne pridobi le posameznik, pač pa celotna družba.

Prav tako je javno dobro in javna odgovornost tudi znanstvena, raziskovalna in razvojna dejavnost, ki se financira iz javnih sredstev, zato teh dejavnosti in področij ni mogoče obravnavati zgolj kot tržno blago. Osnovno poslanstvo javnih raziskovalnih zavodov je namreč v zagotavljanju dolgoročnih strateških ciljev doseganja znanstvene odličnosti in mednarodne konkurenčnosti pri razvoju in prenosu novega znanja ter njegovi uporabi za razvoj Slovenije.

Povečanje finančnih sredstev, namenjenih za razvoj visokega šolstva in raziskovanja, je zato nujno, saj je to najbolj donosna naložba družbe v razvoj. Hkrati pa tega v visokem šolstvu nikakor ne bi smeli storiti na račun prenašanja finančnega bremena na posameznika, naj bo to študent ali njegovi starši. Izdatke študentov za študij na vseh vrstah visokošolskih institucij je potrebno omejiti.

Če naj uresničimo načela in strategijo trajnostnega razvoja, je nujno potrebno povečati tudi javna finančna sredstva, namenjena financiranju znanstvene, raziskovalne in razvojne dejavnosti, kar je pogoj za razvoj znanja in tehnologije ter njun prenos v gospodarstvo in v druge sfere (na primer državna uprava, javne službe), pri čemer imajo javni raziskovalni zavodi in druge raziskovalne institucije pomembno vlogo.

III.

Avtonomija univerz, raziskovalnih organizacij ter študentskega organiziranja

Univerze so avtonomne institucije, ki delujejo po evropskih načelih avtonomije, ki so se izoblikovala in utrdila skozi stoletja. Načela avtonomije zagotavljajo svobodo raziskovanja, posredovanja znanja in umetniškega ustvarjanja, samostojno urejanje organizacije in delovanja, izdelavo in sprejem študijskih in znanstvenoraziskovalnih programov, določanje študijskega procesa, volitve, izbiro in zaposlovanje visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in visokošolskih sodelavcev, ter urejanje drugih področij univerzitetnega življenja.

Raziskovanje in nova znanja so osnova za kakovostno izobraževanje in gospodarski razvoj družbe in države. Raziskovalne organizacije se povezujejo z izobraževalnimi zavodi na osnovi partnerstva in vzajemnega raziskovanja v skupne mreže, v katerih je raziskovalna avtonomija osnovni pogoj za uspešnost v mednarodnem prostoru.

Avtonomija pomeni tudi nevmešavanje države v notranjo organiziranost univerz, v njihovo upravljanje in poslovanje. Za izvajanje nadzora zakonitosti in smotrnosti poslovanja na univerzah ter za spodbujanje kakovosti ustanovitelj oblikuje druge mehanizme.

Zagotoviti je potrebno tudi avtonomijo raziskovalnih institucij, vključno z javnimi raziskovalnimi zavodi, ki jim mora biti enako kot univerzam zagotovljena avtonomija strokovnega, raziskovalnega in znanstvenega dela, pa tudi avtonomija izobraževalnega dela, ki poteka v njihovih okvirih. Ker so spremembe Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti leta 2005 v to avtonomijo že močno posegle, želimo na to še posebej opozoriti. Predlagamo, da se v javnih raziskovalnih zavodih zmanjšata število in delež predstavnikov vlade (države) v organih upravljanja ter se tako zagotovi od politike neodvisno vodenje in poslovanje, hkrati pa se okrepi vpliv raziskovalcev, gospodarske sfere in drugih relevantnih uporabnikov (stroke) na odločanje o usmeritvah dela javnih raziskovalnih institucij.

Vsi študenti imajo pravico do avtonomnega, nepolitičnega in samoupravnega organiziranja v skupnost študentov v skladu s 145. členom Ustave RS in s tem pravico do soupravljanja v vseh organih in forumih, ki zadevajo njihov študij in položaj, ter v skladu z 39. členom Ustave RS ustrezno zagotovljeno svobodo izražanja o vseh in ne le o akademskih zadevah.

IV.

Pravni status visokošolskih in raziskovalnih institucij

Univerze delujejo po principu integriranosti, decentraliziranosti in pluralnosti. Samo univerze in samostojne visoke šole imajo celovito in nedeljeno pravno subjektiviteto. Močne univerze za močno Evropo, je načelo evropskih strategij ERA in EHEA. Po načelu vzajemnosti in učinkovitosti delovanja in organiziranja so fakultete ali druge enote univerze njen sestavni del v okviru organizacijskih enot. Ob tem je nujno potrebno zagotoviti enakopravnost avtonomnosti vseh akterjev na vseh nivojih visokega šolstva.

Javnim raziskovalnim zavodom bi bilo potrebno omogočiti, da predlagajo, razvijajo in izvajajo visokošolske – zlasti podiplomske – programe, ne da bi se zato morale preoblikovati v visokošolske institucije. Hkrati jim je potrebno omogočiti, da se vključijo v različne dejavnosti in programe na področju izobraževanja in usposabljanja. Pri tem je potrebno vzpostaviti sistem, ki bo

omogočil lažje in enostavnejše vključevanje javnih raziskovalnih zavodov in raziskovalnih institucij nasploh ter njihovih sodelavcev v izobraževalne programe visokošolskih institucij.

Potrebno je jasno določiti okvire za javne raziskovalne zavode in njihove sodelavce pri sodelovanju v podjetništvu. Spremeniti je potrebno zasnovo javno-zasebnega partnerstva, ki naj zasebniku, gospodarstvu in drugim omogoča uveljavljanje davčnih olajšav za vlaganje v znanost, način in obseg njihovega sodelovanja pa pogojuje z vložkom kapitala in ne s pridobivanjem koncesije.

Zakonodaja naj omogoči razvoj novih zasebnih ustanov, a le na podlagi vloženega zasebnega kapitala in primerljive kvalitete, hkrati pa tudi določi pogoje in postopek izbire za dodeljevanje javnih sredstev in koncesij zasebnim raziskovalnim institucijam.

V.

Soupravljanje študentov in zaposlenih

Univerze so najvišje akademske ustanove, ki združujejo profesorje, raziskovalce, umetnike, študente in druge zaposlene. Študenti imajo pravico do učnega okolja, ki podpira razvoj samostojnega učenja, kritičnega mišljenja in osebno rast ter do temu primernih metod ocenjevanja, do kombiniranja študijskih predmetov v fleksibilen študijski program, do ocenjevanja le na podlagi učnih dosežkov in ne katerekoli osebne okoliščine, do pravice svobodne in nepristranske pritožbe na katerokoli odločitev, ki je v povezavi z njihovim študijem.

Študenti so enakopravni del univerzitetnega življenja in imajo pravico in dolžnost soodločati o delu na vseh javnih in zasebnih visokošolskih institucijah. Študenti imajo akademsko svobodo mišljenja in svobodo izzivanja obstoječega znanja, ki jim omogoča prosto izbiro načina študija, hkrati pa jim nalaga odgovornost za uspešen študij.

Zaposleni imajo pravico do svobodnega organiziranja in do sodelovanja pri sprejemanju odločitev, ki zadevajo njihov položaj, ne glede na vrsto institucije.

VI.

Lastništvo premičnega in nepremičnega premoženja

Lastništvo premoženja je podlaga za avtonomijo univerz. Univerze so lastnice vsega svojega premoženja, s katerim samostojno in odgovorno upravljajo. Javne univerze nepremičnega premoženja ne odtujujejo brez soglasja ustanovitelja.

VII.

Financiranje javnih in zasebnih univerz ter raziskovalnih organizacij

Financiranje visokega šolstva in raziskovalno-razvojne dejavnosti je javna odgovornost. Graditi je potrebno na javnih univerzah, raziskovalnih organizacijah in drugih visokošolskih institucijah, ki jim je obenem potrebno omogočiti tudi čim lažji dostop do zasebnih virov, ne pa graditi na zasebnih univerzah in raziskovalnih organizacijah, ki bi imele lahek dostop do javnih virov.

Sistem financiranja visokega šolstva naj omogoča avtonomnost visokošolskih institucij, dovolj veliko stabilnost delovanja visokošolskih institucij, učinkovito porabo sredstev, upoštevanje števila študentov in vzpodbujanje kakovosti ter razvoja. Financiranje javnih univerz naj zato poteka v kosu in naj bo stabilno skozi daljše časovno obdobje. Poleg tega naj fleksibilni oziroma programski del financiranja poteka po jasno določenih, merljivih in dolgoročnih kriterijih.

Regulacija zasebnega visokega šolstva naj ob upoštevanju ustavnega načela racionalne rabe javnega premoženja zagotovi uresničevanje javnega interesa na področju visokega šolstva. Zato

naj bo zasebno visoko šolstvo nepridobitno, s čimer se bo zmanjšala možnost delovanja v nejavnem interesu. Tako javne kot zasebne visokošolske in raziskovalne institucije morajo biti pri sledenju zastavljenih ciljev podrejene enakim etičnim normativom in celoviti družbeni odgovornosti.

Zagotoviti je potrebno zadostno in stabilno sistemsko financiranje in evalviranje raziskovalnih institucij in programov, ki se financirajo iz proračunskih sredstev, pri čemer je potrebno upoštevati ključne strateške cilje države in EU (izobraževanje, znanost, inovativnost). Da bi zagotovili stabilnost in potrebno trajnost raziskovalnega dela, pa podpiramo idejo o polnem financiranju plač raziskovalcev z najvišjimi znanstvenimi in pedagoškimi nazivi, ki je primerljiva s prakso številnih evropskih držav.

Financiranje zasebnih visokošolskih ustanov naj poteka na podlagi podeljevanja koncesij, pri čemer so merila za dodelitev koncesij jasna, vnaprej določena in temelječa na istih standardih kakovosti, kot veljajo za javne visokošolske ustanove.

VIII.

Dostopnost visokega šolstva

Visoko šolstvo mora biti dostopno vsem brez šolnin, ne glede na socialni položaj, spol, spolno usmerjenost, starost, politično ali drugo prepričanje, vero, etnično ali narodno pripadnost, družinsko obliko, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino posameznika ali posameznice.

Prehod iz srednješolskega v visokošolsko izobraževanje ter prehod med stopnjami visokošolskega izobraževanja naj bosta sistemsko urejena in naj potekata s čim manj ovirami, čim manj stresno in neodvisno od vsakokratne politike. Študenti morajo imeti pravico dostopa do naslednje diplomske stopnje brez ovir.

Pravice študentov so enake tako na zasebnih kot na javnih visokošolskih institucijah. To vključuje pravice, ki izhajajo iz študentskega statusa, pravico do ponavljanja na vsaki diplomski stopnji, pravico do prepisa na vsaki diplomski stopnji ter ob rednem napredovanju, pravico do dokončanja študija pod pogoji, kot so veljali ob vpisu.

IX.

Kakovost visokega šolstva in znanstvenoraziskovalnega dela

Kakovost raziskovanja in študija temeljita na kritični masi vrhunskega znanja, raziskovalni tradiciji, umetniškem delovanju, interdisciplinarnem povezovanju in oblikovanju trdne akademske kulture, kar so sodobne univerze in raziskovalne organizacije dosegle skozi več generacij. Doseganje kakovosti temelji na stalnem izpopolnjevanju in evalviranju študijskih programov ter visokošolskih institucij. Ključno vlogo pri tem ima razvijanje kulture kakovosti. Razpustitev javnih univerz in javnih raziskovalnih organizacij oziroma njihovo podrejanje aktualni politiki pa bi v nasprotju s tem povzročila oslabitev razvojne sposobnosti visokošolskega prostora v Sloveniji in oddaljevanje od družbe znanja.

Za kakovost visokega šolstva in raziskovanja so v prvi vrsti odgovorne visokošolske institucije, v sodelovanju z vsemi partnerji. Za merjenje kakovosti visokega šolstva morajo biti postavljeni jasni in merljivi kriteriji. Študenti imajo pravico sodelovati pri ocenjevanju in izboljševanju študijskih programov kot enakovredni partnerji. Sistem notranjega zagotavljanja kakovosti mora vključevati študente na vseh nivojih sistema, ne le preko anket.

Vsi imajo pravico do objektivnih informacij o kakovosti visokošolske institucije in študijskega programa. Vsi študijski programi in visokošolske institucije morajo biti akreditirani in ponovno akreditirani na osnovi rezultatov zunanje evalvacije, zato mora biti zunanji sistem zagotavljanja kakovosti visokega šolstva neodvisen, partnerski, strokoven in učinkovit, hkrati pa mora kakovost

razvijati ter spodbujati in ne samo ocenjevati. Visokošolski in raziskovalni partnerji naj bodo neposredno udeleženi v procesu zagotavljanja kakovosti visokega šolstva in raziskovanja.

Ohraniti je potrebno politično neodvisno strokovno ocenjevanje (evalvacijo) in razporejanje sredstev za raziskovalno dejavnost, ki je bilo uzakonjeno z ustanovitvijo javne Agencije za raziskovalno in razvojno dejavnost RS.

X.

Nacionalno ogrodje kvalifikacij

Nacionalno ogrodje je potrebno oblikovati v sodelovanju in z usklajevanjem vseh visokošolskih partnerjev ter s tujimi in domačimi strokovnjaki za ogrodja kvalifikacij. Oblikovano mora biti po principu učnih dosežkov, kompetenc in deskriptorjev ravni ter usklajeno z evropskim kvalifikacijskim okvirom. Upoštevati mora formalno in neformalno izobraževanje, omogočati različne izobraževalne poti do iste ravni ter primerljivost in fleksibilnost izobraževanja. Vsi imajo pravico do pravičnega priznavanja primerljivih kvalifikacij in predhodnega izobraževanja (recognition of prior learning).

Nujno je vzpodbujanje doslednega uvajanja bolonjskih diplomskih stopenj. Vsaka diplomska stopnja mora biti celovita in mora omogočati nadaljevanje študija ter hkrati vstop na trg dela. Za enovite magistrske programe mora obstajati strokovna utemeljitev, saj omejujejo dostop do študija, interdisciplinarnost in fleksibilnost. V primeru, da sta za opravljanje poklica potrebni obe stopnji istega študijskega področja, se to lahko določi v delovnopravni zakonodaji.

prof. dr. Andreja KOCIJANČIČ, rektorica UL

prof. dr. Ivan ROZMAN, rektor UM

za

prof. dr. Lucija ČOK, rektorica UP

za

dr. Boris MAJCEN, predsednik KORIS

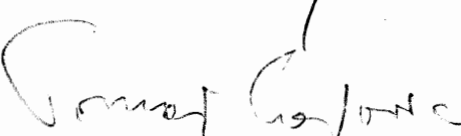
prof. dr. Jože VIŽINTIN, predsednik IAS

za

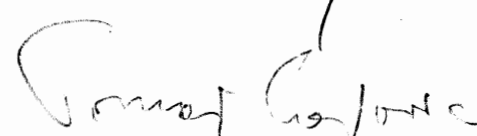
Jernej ŠTROMAJER, namestnik predsednice ŠOS

Branimir ŠTRUKELJ, glavni tajnik SVIZ

5227

dr. Tomaž SAJOVIC, predsednik NSDUL

Bojan HRIBAR, sekretar republiškega odbora VIR

